

Љубиша М. Деспотовић^[1]

Институт за политичке студије
Београд (Србија)

УДК 911.3:32

327.5

Оригинални научни рад

Примљен: 2.6.2025.

Прихваћен: 14.7.2025.

doi: 10.5937/napredak6-59253

Геополитика хаоса и геополитички вакуум

Актуелни сукоби у глобалном геополитичком поретку моћи

Сажетак: У раду се разматра актуелна геополитичка проблематика која може имати далекосежне последице на установљавање будућег поретка моћи у међународним односима, али и на саме геополитичке силе. У раду ће првенствено бити анализирана постојећа и потенцијална кризна жаришта, али и промене које су настале након ступања на дужност председника САД Доналда Трампа као и антиципација могућих резултата и последица промена које је отворио својим другим председничким мандатом. Такође, пажња ће бити усмерена и на анализу тренутне позиције великих геополитичких сила као статусно већ доказаних ривала, такмаца и оспораватеља вишедеценијске доминације и хегемоније атлантистичког Запада. Настојаћемо да дамо одговор и на питање о могућем крају ере глобализације и евентуалном настанку постглобализацијског поретка.

Кључне речи: геополитика, међународни поредак, моћ, кризна жаришта, глобализација

Монополарни геополитички поредак моћи који је дефинитивно потврдио атлантистичку доминацију симболички је означен рушењем Берлинског зида 1989. године и државним уједињењем две Немачке (СР Немачке и ДДР-а). Сједињене Америчке Државе су своју униполарну доминацију и хегемонију још раније припремиле рушењем (неки наши и западни аутори намерно користе неутралнији појам – дисолуцијом) Совјетског Савеза, самим тим и расформирањем

Варшавског пакта као војнополитичког савеза. Управо су ове политичко-војне формације деценијама пре тога, у периоду тзв. хладног рата и биполарног светског поретка, одржавале какву-такву равнотежу снага у међународним односима, а у геополитичком смислу и баланс војне силе. Сви процеси економско-политичке и државне деградације и потпуне структуралне деструкције главног такмаца атлантизма припремани су дуго и у тајности, под кодним

[1] ljubisadespotovic1962@gmail.com ; <https://orcid.org/0000-0002-0473-2829>

називом „харвардски пројекат“ (Petrov, 2020, str. 48), са катастрофалним последицама по тзв. совјетски блок. У великој мери постале су дисфункционалне и друге међународне политичке структуре, економске институције и глобалне организације настале након Другог светског рата (ОУН, Покрет несврстаних, Арапска лига, Организација афричког јединства, ОЕБС и др.) које су деценијама пре тога покушавале, а делимично и успевале, да обуздавају свеколику моћ атлантистичког Запада.

Плански процес устоличења униполаризма одиграо се и на простору контактне зоне и вечно турског Балкана разбијањем СФРЈ због споља индукованих верско-грађанских ратова 1991. године и експресног признања независности Словеније и Хрватске од Ватикана и Немачке. Са замрзнутим конфликтом у БиХ који је озваничен Дејтонским споразумом из 1995. године на постјугословенском геополитичком простору остала су многа регионална жаришта са моћним разорним потенцијалом, и то превасходно на просторима и у државоликим творевинама у којима је остао да живи српски национ ван државних граница Републике Србије (али и унутар ње). Историјски је већ опробано да је регион Балкана погодан за политичке а потом и оружане активације кад год државе из круга атлантизма, ЕУ или регионалних сила попут Турске процене да је то геополитички профитабилно. У том по нас злокобном периоду униполарне доминације атлантизма 1999. године прво је извршена брутална и бесправна агресија на нашу земљу, а потом и малигна и свеобухватна окупација Косова и Метохије. То је ефективни доказ да се српски фактор доиста сматрао најве-

ћим геополитичким опонентом атлантистичког Запада на Балкану ког је требало „примерено“ казнити отимањем геостратешки најважнијег дела земље (тзв. геополитичка макротврђава) који до данас није враћен под правно-политички, територијални и државни суверенитет Републике Србије. Баш Косова и Метохије које има непроцењив историјски и идентитетски значај за Србе као сакрална светиња српског народа и родно место његовог оснивачког „националног мита“ оличеног у светосављу и косовском завету (Despotović, 2025, str. 69).

Након вишедеценијске геополитичке доминације и хегемонистичких односа контекстуално ситуираних у глобализацијске процесе наметањем глобализма, као идеологије и покушаја изградње новог светског поретка оличеног у једној светској влади, наступио је период тзв. *геополитике хаоса*. Ова етапа у међународним односима своју деструктивну моћ почела је интензивно да ослобађа прво кроз украјинску политичку кризу, а касније и ескалацију њене војне компоненте. Након тога, по домино ефекту, дошло је до отварања и радикализације бројних кризних жаришта по свету (Блиски исток, Средња и Јужна Америка, Централни исток, Далеки исток, зона пацифичке пројекције моћи и др.). Почело је опасно ослобађање огромне количине више деценија нагомилаване деструктивне енергије, која прети да пређе у фазу још веће радикализације и декомпозиције монополарног поретка моћи. Геополитику хаоса Игнасио Рамоне још деведесетих година прошлог века дефинисао је као отпочињање процеса дефункционализације политике (измештањем одлучивања изван политичког институционалног поретка државе),

дедемократизације политичких система и урушавања људских права и слобода. Настављено је с разарањем националних држава, нарочито с њиховом правном десуверенизацијом и територијалном фрагментацијом, а затим са акцелираним процесима консолидације и инаугурције социјалним инжењерингом произведених идентитета синтетичких нација.

Геополитика хаоса посебно деструктиван учинак показала је кроз радикалне облике неконтролисане „фисије“ – цепања језгра, разградње и разарања аксиолошког корпуса националних култура и потпуног цивилизацијског посуновраћења. „Свуда, у међународним односима и у оквиру друштва, моћ се перображава“, констатије Рамоне. И то тако да је степен њеног малигнитета достигао потенцијале глобалног сукоба са несагледивим последицама (Ramonet, 1998). Наведене деструктивне промене, баш због тога што нису биле процеси контролисаног фисионог распада постојећег поретка, имале су за последицу настајање опасних форми цивилизацијског сучељавања (Хантингтон је то назвао „сукобом цивилизација“). Сукоба у коме је кроз агенде политичког, правног, културног инжењеринга, али још више био, техно и гео инжењеринга, глобализовани свет све брже клизио у стање геополитичког хаоса – међународне аномије (обележен базичним непоштовањем међународног права) радикализацијом антицивилизацијских идеологија (глобализам, антихуманизам, ниҳилизам, индивидуализам, џендер идеологија...) или повратком и обновом старих политичких парадигми кроз нове покрете и облике (нацизам, фашизам, расизам, колонијализам...) ревизије историје, све праћено бројним агендама за де-

популацију становништва (социјална еугеника, генетски инжењеринг, глобалне пандемије и сл.) (Despotović, Glišin, 2024, str. 43).

Парцијални геополитички вакуум

У наставку рада дозволили смо себи ауторску слободу да закорачимо у контекст теоријске аналогije између физике и геополитике покушавајући да дамо колико-толико прецизну скицу актуелних проблема и промена у геополитичком и међународном поретку моћи коју нам делимично сугерише и сам Игнасио Рамоне. У ту сврху неопходно је било извршити елементарно поређење базичних појмова *физичког вакуума* и његовог аналога који покушавамо да уведемо у теоријски дискурс геополитике као синтезне науке, а то је појам *геополитичког вакуума*. У физици се давно већ као општи теоријско-појмовни аксиом „вакуум одређује у елементарном смислу као простор без супстанце“, односно будући да је он као идеалтипски модел тешко достижно стање, уместо њега се чешће користи заменски појам – *парцијални вакуум*, који се опет сматра оним „простором у коме је притисак нижи од атмосферског притиска“. Овакво појмовно одређење могуће је пронаћи у сваком основном уџбенику класичне физике што је у складу и са тренутно важећим теоријским поставкама квантне физике. Даље се констатије: „и кад би сва материја могла да се уклони из дате запремине, у том простору и даље не би био достигнут апсолутни вакуум услед постојања вакуумских флукуација, гама зрачења, космичког зрачења, присуства неутрина и постојања тамне енергије“

(Chambers, 2004). Једном речју, у домену квантне теорије то се може опојмити и као тзв. *ћоле нул-ће ћачке*, као океан микроскопских вибрација који је замишљен као апсолутно празан простор – дакле као вакуум, али он то у космичким релацијама реално заправо није, нити може бити, јер се због поменутих микровибрација честица ствара одређена количина енергије која га испуњава (Taggart, 2009, str. 19). Тако се, по нашем мишљењу – аналогија између *ћарцијалноћ вакуума* и *ћеоћолићћичкоћ вакуума* може посматрати готово у дословном смислу – зато што је и у геополитици простор једна од најважнијих појмовних категорија, а моћ опет нарочито њени тврди аспекти – економско-финансијска моћ, војна моћ, и научно-технолошка моћ, саобразна сили (политичком притиску, рушилачким вибрацијама и сл.) која се пројектује у неки од облика тог вишедимензионалног простора (територија, ваздух, вода, подземни слојеви про-

стора, непосредно свемирско окружење и сл.) и коју је Берtrand Расел одавно изједначавао са енергијом („оно што за физику значи појам енергије, за друштвене науке је појам моћи“) (Pavlović, 2012, str. 163).

Геополитичка тријада појмова *моћ* – *сила* – *ћросћор* има дакле квалитативна својства *ћарцијалноћ ћеоћолићћичкоћ вакуума* – сталног притиска моћи кроз пројектовану силу на неке или све аспекте простора који као његова резултанта доводи до извесних промена у њему али оне нису финално кондензоване и структурисане у његов коначни геополитички поредак. Дакле, то није потпуно празан простор без супстанце, него простор у коме увек постоје неке микро или макро вибрације силе које одржавају извесну тензију (притисак) у њему. Ово је, дакле, показали смо, прихватљива теоријска компарација и појмовна експликација сарадње физике и геополитике као наука, поготово када

Фото: Shutterstock

се примењује на процесе у актуелном простору геополитичких односа. Она је теоријски и методолошки још плаузибилнија када се пројектује на фазу или етапу промене постојећег поретка моћи (монополарни поредак) када се он мења, растаче или нестаје, а нови још није настао. Или је нови у фази ембрионалног зачећа и развоја (мултиполарни поредак). Језиком физике то значи да је пројектована геополитичка сила у простору нових геополитичких актера и даље нижа од тренутног „атмосферског притиска“ (сила отпора постојећег међународног поретка) да би била довољна да се из те пројектоване и употребљене силе створи притисак довољно јак да из њега као последица или резултат настане нови, рецимо полицентрични светски поредак моћи. Дакле, актуелни процеси у међународним односима, када је у питању њихова базична геополитичка основа, налазе се у сложеном стању пренапрегнутости, која се креће у распону од релативно контролисаног геополитичког хаоса (рушења старог монополарног поретка и досадашње форме глобализма), нарочито када је последња деценија у питању, са неизвесним елементима парцијалног геополитичког вакуума (тренутна фаза) када нови поредак моћи (мултиполарни поредак) још није створен. Наиме, реч је у великом проценту о временској и геополитичкој неизвесности да ли ће и када означени процеси постати реална алтернатива на терену, односно када ће достићи степен унутрашњих кохезивних односа и организационих структура који ће га оквалификовати као нову стабилну геополитичку конфигурацију или формацију. И, да останемо доследни језику физике, када ће прећи из садашњег формативног стања у

контролисану фазу *фузије* новог геополитичког поретка моћи.

У наставку рада приказаћемо само као оријентациону скицу део актуелних процеса парцијалног геополитичког вакуума (кризна жаришта) не бисмо ли, као прво, одредили коректну научну дескрипцију њених главних неуралгичних тачака и проблема, а у завршном делу аргументима потврдили нашу полазну хипотезу, експлицирану кроз теоријско-појмовни „дијалог“ физике и геополитике, покушавајући да у поступку анализе, реално ограниченог обима, опонашамо нешто што је у свом богатом истраживачком опусу већ чинио наш непревазиђени научни геније Никола Тесла (примена његових физичких аксиома на глобалне проблеме рата и мира), све време притом свесни сопствених неупоредиво скромнијих сазнајних капацитета, а нарочито степена квалитета и поузданости научних резултата добијених таквим приступом (Abramović, 2015, str. 107).

Актуелна и потенцијална геополитичка жаришта

Геополитичка жаришта су геополитички топови (простори) на којима се у континуитету или повремено одмеравају снаге геополитичке моћи било у директном сукобу великих геополитичких сила и политичко-војних савеза, било пак њихових политичких експонената на тачкама географског додира, контактних зона или регионалних и међународно конфликтних области. Геополитичка или међународна жаришта најчешће су територије (или региони) на којима се

испољавају непетости произашле из политичког сукобљавања, отвореног војног конфликта или данас све интензивније коришћеног комбинованог мрежно-хибридног рата, уз мањи или већи интензитет коришћења расположивих ресурса из „богатог фонду“ аспеката тврде, меке и паметне моћи.

У таква жаришта, која имају свој вишевековни историјат или вишедеценијски инвентар сукобљавања, можемо сврстати више регионалних простора: балкански, а посебно постјугословенски простор (Хрватска, Србија – КиМ, БиХ, Северна Македонија, Црна Гора), Албанија и сл., простор западних делова бившег Совјетског Савеза (Пољска, Украјина и Калињинградска област – енклава), Балтик (Литванија, Естонија, Летонија, Финска, Шведска) као и Црноморски регион (Придњестровље, Молдавија, Румунија, Бугарска), затим Егејска акваторија (Грчка, Турска и Кипар), Северна Африка, а нарочито њен приморски део (Тунис, Алжир, Либија, Египат), затим вечно територијално ресцепкан и конфликтан простор Блиског истока (Израел, Палестина, Сирија, Иран, Јемен и сл.), Средњи исток (Индија, Пакистан, Вијетнам, Бурма, Непал, Мјанмар, Лаос итд.), Далеки исток (Северна и Јужна Кореја пре свега, Јапан...), Пацифичка и Индијскоокеанска акваторија (Кина и САД са својим савезницима) и сл. Дакле, примарно то су жаришта која се налазе у зони тзв. Римленда, у којој се сучељавају вековни геополитички интереси таласократских и телурократских сила.

У актуелна и тренутно активна жаришта можемо сврстати пре свега украјински сукоб, чија оружана фаза траје више од три године, а интензивна припремна форма од 2014, када је извршен

државни удар и на власт дошла неонацистичка хунта и прозападна опозиција, неуставном и противзаконитом сменом председника Виктора Јануковича. Његова дубинска историјска генеза отпочела је кроз конфесионалну инфилтрацију и вишевековне процесе верске конверзије коју је вршио Ватикан стварајући на просторима данашње Украјине унијатску црквену организацију, односно грко-католички идентитет одређеног броја његовог православног живља. Свој немерљив „допринос“ назначеним процесима дале су римокатоличка Пољска, затим СССР стварањем вештачке украјинске државне творевине и поједине западне силе (Немачка, Француска и Велика Британија пре свега) прекодирањем (идентитетски инжењеринг) вредносног корпуса Малоруса и Русина (тзв. Украјинаца) ради стварања антирусије као отвореног и јаког геополитичког експонента атлантизма управо на тој веома важној територији за обе стране у сукобу (Украјине, САД, НАТО, ЕУ и Велике Британије, са једне стране, и Руске Федерације, с друге) (Despotović, 2025, str. 60).

Трагедија оба словенска народа достигла је огромне демографске и економске размере. Већ сада се могу констатовати ненадокнадиво велики број људских жртава и читав комплекс ресурсних и структурних губитака, посебно украјинских. Тако интензиван ратни конфликт није ни близу свом крају јер нису остварени почетни прокламовани циљеви руске специјалне војне операције: денацификација, демилитаризација, ослобађање територија са већинским руским становништвом, његова ефикасна правна, културна, политичка и религијска заштита, одустајање Украјине од уласка у НАТО, односно њена политичка и војна

неутралност итд., а који су уједно и били суштински разлози за радикализацију сукоба. Уз све то треба додати константно пропагандно хушкање на рат и директно војно наоружавање Украјине од атлантиста, нарочито у време Бајденове администрације, а сада и од њених бројних европских сателита. Све је то праћено површним и неефикасним „напорима“ председника Доналда Трампа за његово наводно смиривање и завршетак ратних сукоба. У таквом парцијалном геополитичком вакууму могућа су, према нашем мишљењу, само два исхода специјалне војне операције – први, који сматрамо реалнијим и стратешки оправданијим, а то је достизање свеукупне руске доминације и прихватање њених легитимних циљева и државних интереса, при чему је у овој опцији временска димензија трајања сукоба врло неизвесна; и други, који је, према нашем мишљењу, мало вероватан да Русија из тактичких разлога пристаће на привремени прекид сукоба што би се свело на ниво закамуфлираног замрзнутог конфликта. Наравно, у том случају са одложеним експлозивним и још већим разарајућим последицама када после времена реконсолидације капацитета тврде моћи базичних актера буде могућа његова поновна реактивација. Ако ствари буду ишле у том правцу, наредна фаза сукоба имаће форму тоталне и директне конфронтације атлантизма и Русије у којој ће се ићи до краја, до коначног слома или победе неког од његових актера. „Глобални владари света проценили су да се мора направити заокрет, али нису се одрекли ни глобализма, ни главног атлантистичког вектора ка Русији. Они

само покушавају да направе глобално замрзавање конфликта, од Украјине до Блиског истока, које ће трајати онолико дуго док атлантистички господари не буду проценили да су довољно обновили моћ да могу поново да крену у фазу глобализације. Истина је да ће САД сада пажњу концентрисати пре свега према Кини, главном такмацу с аспекта глобалне моћи и у економском и у војном сегменту. То неће променити стратешки циљ да Русију, поготово у европском делу, подвргну контроли.“^[2]

Други, актуелни оружани сукоб који има своје историјско трајање, верско-есхатолошко исходиште и државно-територијалне спорове траје на простору Блиског истока између Израела и Палестине, са честим фазама реактуелизације и отвореним анимозитетима између Израела и арапско-исламског света у његовом окружењу. Дуга историја сучељавања међу њима након Другог светског рата имала је облике деструктивних војних разарања и територијалних померања, али, још чешће, форме терористичких акција које су и биле повод за њихову реактивацију. Уз све карактеристике екстремне деструктивности и тоталне дехуманизације овај сукоб полако клизи у своју дугорочну експликацију уз јасно видљиву намеру да се заврши онда када једна од страна у сукобу оствари своје максималистичке циљеве и интересе. Да ли ће се то и када десити највише зависи од пресудне ресурсне подршке обема странама у сукобу, с тим што треба истаћи да је позиција Израела у том смислу изразито дисиметрична.

[2] Љ. Деспотовић, „Агенда за Америку заокрет ка тврдој моћи и белом човеку“, *Вечерње новости*, 19. јануар 2025. стр. 8.

На Блиском истоку као турском геополитичком региону постоји „традиција“ миленијумског сукобљавања великих монотеистичких религија, нестабилних државоликих творевина и империјалних интереса у њиховој позадини (Lewis, 2004). Бернард Луис, амерички историчар јеврејског порекла, пре више од четири деценије пројектовао је план будућих сукоба под кодним називом „крваве границе“ који је почетком осамдесетих година прошлог века усвојио спољнополитички одбор америчког Сената. Тај програм је садржао читаву лепезу политичких мера и тајних обавештајних операција захваљујући ко-

јима би се рушиле постојеће власти, померале државне границе, спроводила територијална атомизација или потпуна ликвидација. Управо је због тога на Блиском истоку могуће у догледно време очекивати реално разоран сукоб између Израела (и његовог прекоокеанског заштитника и ментора САД) и Ирана који се дугорочно генерише у области непремостивих верских и цивилизацијских разлика међу њима. Међутим, примарни разлог је нуклеарни програм Ирана који његови означени архитектама желе потпуно да елиминирају или ставе под ефикасну контролу. Мало је вероватно да ће тај сукоб бити избегнут

политичким преговорима о његовом ограничавању на цивилне аспекте употребе нуклеарне енергије, а много је вероватнији покушај војног разарања нуклеарних технолошких постројења Ирана, што би, према њиховим проценама, онемогућило Ирану да направи озбиљно нуклеарно оружје за масовно уништење.

Потенцијални сукоб може изазвати још теже последице ако се има на уму чињеница да је Иран склопио споразум о међудржавној стратешкој сарадњи с Руском Федерацијом и да се његова комплексна имплементација тек очекује у наредним годинама. Русија настоји да се активно врати у тај геополитички веома значајан регион и оствари пројекцију својих дугорочних геополитичких и геоенергетских интереса. Таквом политиком она би у великој мери отежала реализацију атлантистичких планова и битно пореметила њихову вишедеценијску доминацију и будуће позиционирање у региону. Овом приликом треба поменути и дугорочну и не тако транспарентну сарадњу Ирана са НР Кином што такође добија све озбиљније конотације, поготово када се та сарадња сагледа кроз перспективу кинеске иницијативе „Појас и пут“ и све важнију улогу Пакистана у стратешким пројекцијама моћи. Подразумева се да у све извеснијем војном сукобу САД и Израела са Ираном ни Русија ни Кина неће улазити у директну војну конфронтацију са њима, али ће свакако подржавати Иран свим другим расположивим инструментима политичке моћи да би из њега изашао са што мање стратешких последица.

У тренутку док пишемо овај рад, отворено је још једно вишедеценијско кризно жариште на Индијском потконтиненту између Пакистана и Индије. У основи свих њихових досадашњих

сукоба стоје непремостиве верске разлике, али неупоредиво више територијално нерешени спорови између те две земље, намерно остављени у том статусу још у доба окончања формалне колонијалне управе Велике Британије. Повремене терористичке акције, углавном исламских екстремистичких организација (које су под прећутном организационом, обавештајном и финансијском подршком САД и Велике Британије), служе као окидач за почетак војне конфронтације две нуклеарне силе. Иако је до сада конфронтација имала ограничени и контролисани карактер, не може се потценити њен велики деструктивни потенцијал. Актуелни сукоб ће вероватно као и много пута до сада добити статус привремено замрзнутог конфликта, док некој од сукобљених страна њени покровитељи поново не сугеришу да због тренутних интереса индукују нови облик војно-политичке конфронтације. Досадашња бројна искуства потврђују да ће сукоб пре свега послужити као медијска покривалица којом се пажња међународног јавног мњења скреће са важнијих места геополитичке конфронтације, а и да би се огроман средњоисточни простор држао у стању сталне нестабилности, напетости и континуирано великих војних и економских пренапрезања.

Изазов звани Трамп – почетак краја или привремена криза глобализма

У овом делу рада превасходно ћемо користити нормативно-аксиолошку теоријско-експликативну матрицу, која се пре свега фокусира на

нормативну структуру и вредносни корпус цивилизације и културе на којима је утемељена. Актуелна сучељавања и сукоби у тој области биће анализирани пре свега као покушаји прекомпоновања њихових дубинских структура, организација и институција као и прекодирања идентитетског кода у сврху задобијања нових аспеката и форми међународне моћи. Прецизније речено и на нивоу методолошког моделовања исказано, анализираћемо два модела глобализма, досадашњи тзв. *стари глобализам*, који је изражавао суштину униполарне структуре међународног поретка моћи праћену неприкосновеном хегемонијом САД и атлантистичке геополитичке парадигме, и тзв. *нови глобализам*, који покушава да се конституише после бурне фазе унутрашњих сукоба како на нивоу „глобалне дубоке државе“, тако и дубинских конспиролошких структура моћи, вршећи при томе убрзану структуралну прекомпозицију, нову артикулацију базичних криптополитичких интереса и агрегацију расположивих капацитета моћи у покушају да пронађу глобално адекватне одговоре на снажне и све организованије изазове све бројнијих геополитичких актера мултиполаризма.

Појам „дубока држава“ често се у јавном дискурсу користи за означавање мреже тајних и утицајних структура унутар владе и ван ње које делују независно од формалних демократских институција неке државе. Овај појмовни конструкт произашао је превасходно из дисциплинарног поља политикологије, геополитике и савремених међународних односа у намери да одреди структуру, садржај и форме које стоје иза његове лапидарно конструисане криптополитичке феноменологије. Тако „конструисан“,

он прикрива криптополитичке интересе и мање видљиве конспиролошке структуре, које се налазе у центру организовања јер се у свом ужем значењу усмеравају само на државни апарат и администрацију, и то онај њен део који најчешће остаје на својим институционалним позицијама без обзира на повремене постизборне промене у њима. Његово пак шире појмовно одређење подразумева и део корпоративног и конспиролошког сектора у којем је сконцентрисана огромна количина институционалне и ванинституционалне моћи. Поједини „међјски аналитичари“ користе овај конструкт као ознаку за тзв. глобалну дубоку државу, ширећи притом зоне њеног утицаја и моћи на глобални план међународних односа и његових главних актера.

Ова за очи обичног човека невидљива конспиролошка структура моћи заклоњена је непрозирним параваном званичних институција политичке власти и кулиса уставноправног поретка државе, градећи паралелну дубинску државно-друштвену спрегу и комплексну мрежу инфилтрације криптополитичких интереса у коју свакако улазе и „невидљиви“ представници крупног капитала, мултинационалних корпорација, највиши представници конспиролошких организација итд. Иако је стрпљиво стварана већ неколико векова уназад, тзв. дубока држава као њен видљивији део свој пуни размах и снагу показала је у протеклих неколико деценија, у време униполарне доминације САД и њених „наводних“ западних савезника (који су у суштини имали само једну важну улогу – ефикасну трансмисију криптополитичких интереса у глобални простор). Такође, њена не мање битна улога биле су контрола и координација остатка профаног

света који су постали значајнији са акцелерацијом глобализацијских процеса и стварањем вишеслојне мреже *глобалне међузависности*. Набројано је остварено пре свега преко интернационалних организација и глобалних актера као њених официјелних структура и институција (ОУН, ЕУ, ММФ, Светска банка, СТО, НАТО, МВО, НВО и др.).

Будући да у овом раду немамо довољно простора да се подробније бавимо конспиролошким структурама моћи и криптополитичким интересима који у најдубљим сегментима јавних политика планирају, креирају, покрећу, контролишу и усмеравају токове глобализације, само смо их дисциплинарно маркирали као неизоставну чињеницу, без које анализа која следи не би имала своје најважније аналитичко и теоријско утемељење (Despotović, Glišin, 2024, str. 43).

Инаугурација председника Доналда Трампа на Јовањдан ове године и његово увођење у други председнички мандат праћена је громогласним одјецима нескривене грмљавине порука из његове председничке кампање. Ова медијска и политичка ларма означила је почетак практичне фазе обрачуна с представницима, организацијама, институцијама и пројектима тзв. старе глобалне дубоке државе не само у државним оквирима САД него и на целокупном простору атлантистичког Запада. То је пре свега значило да је председник Трамп као номинални носилац моноцефалне егzekутиве у уставном поретку и председничком систему САД већ првим одлукама и тзв. извршним наредбама почео да потреса и декомпонује деценијама пре тога утврђену, корумпирану и по саму државу али и спољни свет деструктивну мрежу субверзивних

организација и институција (USAID, NALED, ЕУ, НАТО, глобалне НВО, „хуманитарни фондови“, „развојни фондови“ и сл.). То су управо оне организације и институције које су највише паразитирале на финансијском и државном ткиву САД и њених пореских обвезника, претварајући се у монструозног парадржавног левијатана, који прождрљиво нагриза виталну супстанцу саме империје и циљано подстиче радикалну дестабилизацију свега што се може наћи на путу интереса глобалних олош елита. И тек што је тај и такав курс промена отпочео, врло брзо, чак и пре истека првих сто дана председничког мандата, након очекиваног краткорочног шока и несналажења почео је да се организује и спрема одговор глобалистичке дубоке државе како на простору САД, тако и у оквиру Европске уније и НАТО. Само наизглед поражене снаге и тек мало уздрмане глобалистичке структуре моћи почеле су да се припремају за дуготрајан сукоб с другим кластером моћи у области конспиролошких структура чију актуелну персонализацију у домену вођења практичног и видљивог дела политичке борбе представљају председник САД Доналд Трамп и његова администрација.

Сукоб који анализирамо избио је на површину у својој видљивој форми када је део глобалних *кластера моћи* сачињен од бројних картелских организација (они посматрани као целина на сву срећу нису хомогена и компактна организација) правилно проценио и реално сагледао сурову истину да се више не може наставити са старом вишедеценијском праксом нерационалног расипања и убрзаног круњења расположивих и нарочито важних тврдых аспеката моћи (економско-финансијска моћ, војна

моћ и научно-технолошка моћ). У сукобу с главним глобалним такмацима и изазивачима (Руска Федерација, НР Кина, БРИКС, ШОС и др.) таква вишедеценијска расипничка и арогантна пракса старог глобализма могла је убрзано да доведе до потпуног урушавања целог поретка моћи, и то пре свега тврдых капацитета моћи империје и њеног неизбежног колапса који се све јасније оцртавао на видику. Да је то постало чак и емпиријски видљиво показатељемо набрајањем само неколико важних индикатора претећег слома: финансијска презадуженост САД (спољна и унутрашња), заостајање у научно-технолошком развоју, нарочито у војној области, исцрпљеност домаћих рудних ресурса и све тежа доступност страних извора, претећи пад финансијске моћи долара, стално растуће антиамеричко расположење у свету, истрошеност војних ефектива како због директне и нескривене подршке украјинским неонацистичким формацијама у оружаном сукобу с Руском Федерацијом, тако и због дуготрајног и континуираног сукоба Израела са својим исламским окружењем, финансирања бројних терористичких организација по свету, субверзивне делатности кроз финансирање и организовање мрежа глобалних НВО и њихових локалних филијала за инфилтрацију и дестабилизацију националних држава (рецимо покушаји тзв. обојених револуција у Србији, Грузији и др.), огромни трошкови за одржавање војних база, али и логистичких ресурса ЕУ и НАТО, спонзорисање лојалности читаве мреже локалних политичких олош елита, које су уз незапамћене размере системске корупције исцрпљивале патолошки метастазирани финансијски ресурсе, хипертрофија институционалних капацитета и

организација из области безбедносног сектора и бројних обавештајних агенција, парадржавних али и приватних војних компанија, измештање производних капацитета у друге, често конкурентске земље (Кину, на пример), а тиме и модерних технологија, константно профитно незајажљивог сектора транснационалних корпорација, мегаломанских захтева војноиндустријског комплекса, коруптивних фармацеутских компанија као и низа других суморних индикатора.

Читава та хипертрофирана структура старог глобализма деценијама је у периоду униполарне моћи САД трошила снагу и моћ империје, која је била таквог обима да је и брутална пљачка остатка света преко транснационалног сектора, чији је профит углавном остајао у њеним оквирима, није могла проћи без стварања великог структуралног пренапрезања, замора материјала и патолошких трошкова. Трошковну страну такве политике није било могуће прикривати и покривати ФЕД-овом неконтролисаној емисијом долара, нити другим палијативним мерама економске политике као ни многобројним формама финансијских шпекулација (контминирани финансијски деривати, непокривена кредитна задуживања, наштимовани рејтинзи инвестиционе поузданости и сл.), које су глобализовану империјалну моћ само још више гурале на ивицу њене пуне институционалне али и суштинске пропасти. „Најочигледнији показатељ пада моћи атланстичког Запада на челу са Вашингтоном је чињеница да су ратовали три године против Русије, а да нису успели да реше питање Украјине како су желели. Зато је део дубоке државе добио задатак да преко Трампа

и његове администрације направи заокрет ка класичном либерализму а не постлиберализму као што сматра Дугин.^[3]

И врло брзо је уследио радикалан и акцелерациони одговор кроз новоформирану Трампову администрацију у покушају убрзаног заустављања негативних трендова и структурне обнове пре свега тврде моћи САД. Без ње, шансе да империја настави да иде старим путем и да се глобално сучељава са изазивачима и оспораваоцима све више су губиле реално тло за адекватан одговор. Отуда потичу брзопотезне и радикалне реакције Трампове администрације. Свесни да обнова империјалне моћи није могућа без свеобухватних захвата и мера, он је као њихов главни видљиви експонент посегнуо не само за краткорочним мерама и маневарским повратком САД, тзв. Монроовом доктрином, него је показао и нескривене апетите усмерене ка територијалном, ресурсном и геостратешком проширењу и ревитализацији тврде моћи. Своје планове на том пољу усмерио је ка великим пространствима Канаде и Гренланда, а пре свега ка враћању пуне контроле над Панамским каналом. Паралелно с прокламованим мерама обнове моћи у „свом дворишту“ он ће предузети иницијативе за смиревање или пак замрзавање украјинског сукоба, деескалацију оружаних дејстава на Блиском истоку, смањење трошкова за НАТО отвореним притиском на своје наводне европске савезнике (остаци старе глобалне структуре, Велика Британија и највећи део земља чланица ЕУ). То ће вршити снажним притиском и ултима-

тивним захтевом за преузимање све већег терета финансирања свеукупних трошкова намењених за одбрану и јачање војних капацитета на западу европског континента (издвајања за трошкове одбране 5% од годишњег националног БДП). У фокусу његовог рада било је још сличних мера да би у наредним годинама остварио видљиве резултате у процесу опсежне акције обнове империјалне моћи САД и атлантизма, дакле новог глобализма. Трамп је одлучан у намери да добрано припреми ову геополитичку формацију за по њима неизбежни и приоритетни сукоб с НР Кином и њеним пројектованим аспирацијама ка глобалном економском и технолошком лидерству. У питању је све јасније израженија намера оба геополитичка такмаца да пројектује и одржи своје моћи у акваторији Пацифика и Индијског океана, али и убрза остваривање давно прокламоване политике територијалног јединства Кине присаједињењем Тајвана које је, бар за сада, немогуће остварити мирним путем.

Но упркос јасно маркираним циљевима председника Трампа да се обнове овако дефинисани аспекти глобалне моћи САД, врло брзо је дошло до организованог отпора и акција привремено уздрманих и обезвлашћених снага *старој концепцији глобализма*, значајних делова дубоке државе и конспиролошких елита које стоје и које су деценијама стајале иза њих. Оне су како на тлу САД, тако и у оквиру Западне Европе све организованије убрзано вршиле политичко укрупњавање и интересно солидарисање. Европски глобалисти (уз активну

[3] Љ. Деспотовић, „Агенда за Америку заокрет ка тврдој моћи и белом човеку“, *Вечерње новости*, 19 јануар 2025, стр. 8.

комуникацију и координацију са истим снагама у дубокој држави САД) интезивно сабирају све расположиве економско-финансијске и војне ресурсе, прилично истрошене због подржавања украјинске стране у војном сукобу који траје и од кога они не желе да одустану упркос начелном противљењу Трампове администрације. На делу су и покушаји формирања нових организација и савезништава, недемократско деловање према свима који пружају отпор како у државама чланицама, тако и у заједничким институцијама Европске уније (Мађарска, Румунија, Словачка).

32 |

Читав политички систем ЕУ од свог пројектовања до оснивања намерно је политички делегитимизован и десуверенизован (немогућност да државе чланице, а посебно не њихови грађани, бирају и контролишу највише структуре ЕУ). Наравно да Европљани не желе у рат, али администрација у Бриселу их очигледно гура у сукоб. Велики је проблем што Европску комисију бирају појединачни премијери земаља чланица ЕУ. Они су извршна власт, а бирају тело које има законодавну власт, што је недопустиво. Хофбауер, стручњак за међународно право, прокоментаришао је то на следећи начин: „Ако би ЕУ затражила пријем у Европску унију, она не би била прихваћена јер не испуњава основне критеријуме.“^[4] Све се то додатно испољавало кроз јачање мера политичке репресије, медијске цензуре, поништавање изборних резултата,

политичка суђења, прогањање и криминализовање суверенистичких странака и лидера, фаворизовање старих глобалистичких активиста у очајничким покушајима да се сачувају властите стечене позиције, расположиви капитал, полуге државне и системске моћи као и дугорочни интереси конспиролошких структура које су их створиле и које их подржавају све време.

У САД су тај отпор и та побуна против промена почели релативно брзо, а персонално су исказани и кроз Бајденову јавну критику Трампа: „Имао је најгорих 100 дана које је било који председник икада имао“, поручио је Бајден без устезања. И док Трамп настоји да консолидује нову администрацију и учини је ефикасном за планиране пројекте обнове ресурсне моћи, а аналитичари из оба тора изводе поуке из почетних резултата политичке борбе, „остаје питање – Да ли је амерички политички систем још увек спреман за лидера изван класичних оквира? Да ли би другачија одлука Бајдена променила ток историје или су избори 2024. само потврдили дубље поделе и неписана ограничења унутар друштва које се поноси демократијом? Одговори можда не долазе одмах, али једно је сигурно – политичка борба у САД улази у нову, непредвидиву фазу.“^[5] Ево само неколико свежих примера „одговора“ старе дубоке државе: Савезни суд САД замрзнуо је многе високе царине које је Трамп увео другим државама уз образложење да је прекорачио своја

[4] „Када привредне санкције закажу проговара оружје“, интервју са Ханесом Хофбауером објављен у *Вечерењим новостима* који је водио Борис Субашић поводом књиге *У привредном рају: Политичка санкција зајада и њене последице. Пример Русије*, стр. 10–11, приступљено 18. 5. 2025.

[5] „Бајден жестоко о Трампу: Најгорих 100 дана у историји, и даље верујем да бих га победио“, *WebTribune*, приступљено 11. 5. 2025.

законска овлашћења; такође, судском одлуком је оспорена и Трампова мера о укидању Министарства образовања и на посао је враћено неколико хиљада претходно отпуштених чиновника, Илон Маск је захвалио председнику на пруженој шанси и напустио његов уред за државну финансијску ревизију и спречавање системске корупције, високи представници УСАИД-а жалили су се надлежним судовима и траже поништење свих његових одлука и повраћај у пређашње стање уз огромне финансијске надокнаде и сл., медији су препуни оваквих и сличних вести, које служе као јасан индикатор да је процес консолидације већ увелико у току.

Назначени сукоб неће се одвијати само у оквирима САД већ и у осталим деловима глобализованог света, али ће се, без сумње, главне битке водити управо у окриљу њене империјалне структуре и државних институција. Ко однесе превласт у том сукобу пресудно ће утицати и на остатак истих структура у свету, а нарочито у Западној Европи. Трампов отпор и „бацање рукавице“ у лице старим глобалистичким структурама и још увек моћним деловима дубоке државе даће у наредним годинама (можда чак и више од једне деценије) одговоре на питање – Да ли је то почетак краја старог глобализма или изградња моћи новог глобализма?

Сматрамо да се одговори већ сада могу нагледати. Прегруписавање снага, агрегација преференција, нова артикулација интереса, редефинисање циљева и промена излазних стратегија натераће глобалистичке формације (старе и нове) са својим кластерима и картелима моћи да сложније и спремније дочекају неизбежан сукоб са актерима полицентричног света

у формирању. Тај епохални сукоб, на шта тренутно указују чињенице, неће бити могуће избећи и баш та свест натераће глобалисте да учине све не би ли заједничким снагама стекли одлучујућу предност пре него што дође до отвореног сукоба. Када то директно сучељавање отпочне, све опције ће бити могуће – од тоталне планетарне катастрофе до промене геополитичког поретка моћи из униполарног у мултиполаран свет полицентризма.

Но, једно је сигурно, како год да се заврши овај судар тектонских плоча супарничких геополитичких структура, суштина капитализма као политичког, економско-финансијског и правног поретка моћи неће се променити. Најаве неких геополитичара, попут Александра Дугина, о доласку постлибералне епохе и посткапитализма не изгледају реално, уверљиво и аргументовано. Чини се да је А. Дугин овде био понесен доктринарним ентузијазмом својих геополитичких теорија и да је због тога пожурио са оваквим геополитичким антиципацијама, пренебрегавши жилавост економско-политичког капитал-поретка (Dugin, 2009). Капитализму као друштвено-економској формацији још задуго неће бити нађена адекватна планетарна алтернатива, и то не зато што она није потенцијално могућа и остварљива пројекцијом нових политичко-вредносних формација, већ због силе и количине моћи коју капитализам као поредак одржава све ове векове и која је ушла у структурни поредак и оних снага које га барем начелно оспоравају и јавно критикују, неуверљиво му тражећи алтернативу. Мењајући повремено форме испољавања али не и суштину капитал-односа који стоје у његовим темељима, либерализам као

његово главно апологетско и цивилизацијско покриће и даље ће остати суштинско обележје политичко-економске идеологије, која је током модерне историје мењала моделе свог битисања (протолиберализам, класични либерализам, модерни либерализам, неолиберализам итд.), али не и његову првобитну суштину и намену (Despotović, 2022, str. 48).

Научно-технолошка моћ као нови аспект тврде моћи

34 |

У завршном делу рада битно је напоменути да се у класичној литератури о међународним односима у тзв. *тврдој моћи* сврставају пре свега: *економско-финансијска моћ* и *војна моћ*, а поједини аутори додају и величину територије, ресурсне потенцијале или демографске капацитете неке земље (Nye, 2012, str. 42). Према нашем мишљењу, у устаљени модел тврде моћи неопходно је као нови елемент (ресурс) додати и *научно-технолошку моћ* (артефицијелна интелигенција, нано-технологија, геоинжењеринг, техноинжењеринг, биоинжењеринг, теслијанска физика, ласерска технологија, хиперсонична технологија, квантни рачунари, контролисана фузија, технологија синтетичких материјала, „зелени“ челик, нови енергетски извори, системи за контролисање времена и простора, супермоћни телескопи, универзални индустријски роботи, информациона квантна медицина, генеративни лекови с продуженим роком употребе и сл.), коју је из модела тзв. *меке моћи* неопходно пребацити у модел тврде моћи. Разлози за такав предлог садржани су у чињеници да је њен акцелирани

развој у последњих неколико деценија управо овај сегмент деловања учинио немерљивим извором потенцијалне доминације над супротстављеним такмацима у међународној арени. У тој области у наредним годинама и деценијама постаће могуће да се брзо стекне или изгуби позиција у хијерархији владајућег поретка.

Само један суштински квалитативан помак, искорак или скок у било којој од побројаних, али и других области нових техника и технологија може буквално преко ноћи променити успостављени поредак моћи у свету. Отуда толика количина тајности и конспирације у области нових научних истраживања код већине научно-технолошки развијених међународних субјеката, од транснационалних корпорација до великих геополитичких сила. Оне се грозничаво и бескрупулозно такмиче која ће и у ком сегменту поменутих технологија створити ненадокнадиву предност у односу на конкуренте и тиме заузети доминантну глобалну позицију *хипермоћи*. Поготово је таква процена важна ако узмемо у обзир чињеницу да се у системима тајних научних истраживања, поготово оних војног карактера у односу на цивилну науку (чија знања и технологије већ застаревају у циклусима од три до пет година), војна наука и технологија по неким проценама имају временску предност од чак три деценије у достигнућима свог развоја (Taggart, 2009, str. 19). Са овом спознајом не можемо чак ни да насутимо колико смо близу крају света који познајемо и у којем се већ сада као обични грађани све теже сналазимо и оријентишемо, помало наивно покушавајући да унапред одредимо какав-такав смисао наше властите егзистенције.

Глобализам је захваљујући „ратницима знања“ у својој завршној идеолошкој етапи и по њеној бруталној суштини у ствари сведен на чист концепт антихуманизма, који деструише универзалне вредносне системе хуманизма, човекове аутономности и слободе. Њега нису остале поштеђене ни традиционалне монотеистичке религије, а хришћанска особито разорно. Још деструктивнији су континуирани и све снажнији удари на источно хришћанство, њено еклисиолошко устројство, догматска учења, вредносни идентитет а понајвише на његову духовност и христоцентричност (Despotović, 2025, str. 357).

Нове технологије које је са собом донео трансхуманизам већ су достигле потенцијал да и у име наводног побољшања и усавршавања човека угрозе његов елементарни опстанак (Schwab, Malleret, 2020). Ако би се он као такав реализовао у пуном капацитету својих расположивих моћи, довео би човечанство у етапу постхуманизма у којој опстанак више не би био могућ за огроман део људске популације (Despotović, Glišin, 2024, str. 207). Стога је неконтролисани развој нових сазнања и технологија које га неминовно прате не само област неслућених моћи већ и затровано извориште огромних опасности по човека као врсте. „У разговору за *Индијан експрес*, Гејтс је поделио своје мисли о вештачкој интелигенцији, укључујући три професије за које мисли да неће бити замењене сеизмичком технологијом. Како је објавио веб-сајт 'Марка', Гејтс предвиђа да ће три каријере бити безбедне од вештачке интелигенције: биологија, стручњаци за енергетику и

програмери.“^[6] Овде није у питању само рушење досадашње номенклатуре професија и продукција маса, тзв. вишка радне популације, већ и постојећег поретка геополитичке моћи, па чак и неког новог који ће бити изграђен у будућности. Отуда наша потреба да овим кратким освртом укажемо на неслућене потенцијале моћи али и ризике који убрзани научно-технолошки развој доноси са собом и који, осим транснационалних корпорација, форсирају најмоћнији геополитички актери данашњице.

Закључак

Као што смо у раду покушали да аргументујемо, актуелни процеси и промене које су у току оставају читав низ нових геополитичких питања потпуно отвореним. Промене јесу видљиве у више аспеката али су далеко од свога краја и дефинитивно нове конфигурације међународних односа. Актуелни процеси, према нашем мишљењу, остаће још најмање целу једну деценију енигма, с различитим могућностима исхода, дакле, остаће контекстуално ситуирани у појмовној зони парцијалног геополитичког вакуума. Како ће се све то завршити, сада извесно не можемо знати. Али ако је могуће просуђивати по тренутним међународним индикаторима и из бројних билатералних сусрета у Москви 9. маја ове године, поводом обележавања осамдесет година од победе над нацизмом и фашизмом, а нарочито договора постигнутих између

[6] „Мрачна предвиђања Била Гејтса: Само ово ће преживети вештачку интелигенцију“, *Вечерње новости*, приступљено 19. 5. 2025.

Руске Федерације и Народне Републике Кине, постаје све јасније да су геополитичке карте поново подељене и више нико не може тврдити да су све остале у рукама атлантистичког Запада и његових савезника. Напротив, блок земаља који се супротставља атлантистичкој и глобалистичкој структури све је бројнији и шири, а њихово груписање организованије, квалитативно чвршће, економско-финансијски и војно умреженије. Ако настави свој развој у том смеру, атлантистичко-глобалистичке земље тешко ће свету мултиполаризма моћи да дају адекватан одговор. Ово је још један од показатеља и доказа да се глобална геополитичка табла полако али сигурно поново слаже. Председници Си и Путин јавно су нагласили да ће њихове земље наставити да се међусобно подржавају у грађењу „новог светског поретка“. „Иако су западне силе покушале да Русију изолују, чињеница да се кинески лидер појавио у Москви управо 9. маја, на дан великог националног празника, јасно говори да изолација не функционише. Бар не када се ради о играчима оваквог калибра. Ако се за тренутак одмакнемо од симболике и посматрамо ширу слику, уочава се нешто још важније: дугорочна оријентација две државе ка продубљењу сарадње, упркос притисцима. А кад две нуклеарне силе са глобалним амбицијама кажу да желе да граде нови светски поредак – то није само дипломатска куртоазија. То је стратешка порука.“^[7]

Како наведени процеси буду постајали све извеснија глобална алтернатива, тако ће, по нашем скромном мишљењу, то утицати и на промену геополитичке перспективе Србије, али и српског народа узетог у целини. Јачањем мултиполаризма неизбежно ће почети да се мења и наше геополитичко усмерење у за нас квалитативно позитивнијем смислу ка вектору приближавања све организованијем простору Евроазије. О томе поред других чињеница сведочи и следећи пример: „главни човек руске државне корпорације ‘Росатом’, Алексеј Лихачов, без оклевања је одговорио потврдно на питање новинара РИА Новости – да, разговарало се о изградњи нуклеарне електране у Србији. И то не о било каквој електрани, него о озбиљном енергетском погону који би могао да редефинише енергетски пејзаж Западног Балкана. ‘У суштини, посета председника Вучића означава почетак нове фазе рада са Србијом када је реч о могућем постављању нуклеарне електране. Ово је врло важан тренутак’, изјавио је Лихачов, истакавши да је од сада нуклеарна енергија и формално део дневног реда односа између Москве и Београда. Русија улази у Србију са технологијом, а Србија у руско-евроазијски енергетски простор са амбицијом. И да ли ће нуклеарна енергија постати нови стуб енергетског идентитета Србије? Једно је сигурно – игра се сада води на вишем нивоу, а Београд и Москва су управо подигли улог.“^[8] Наравно

[7] „Изазвао је невиђен Трампов бес: Највећу понуду Америке, коју је икад добио, Путин је одбио“, *WebTribune*, приступљено 11. 5. 2025.

[8] „Србија и Русија крећу у историјски пројекат: Гради се прва нуклеарна електрана у Србији“, *WebTribune*, приступљено 10. 5. 2025.

да је овај пример само део антиципације како је геополитичка алтернатива за Србију и српски народ дубоко условљена реалним и дубљим променама у геополитичком поретку моћи и све озбиљним јачањем мултиполаризма.

Надамо се да набројани показатељи и аргументи које смо навели дају реалну наду да је у догледној будућности могуће изградити један нови међународни геополитички поредак који ће бити праведнији, слободнији и хуманији него

што је то овај који смо у протеклих неколико деценија тегобно и уз многе жртве једва преживели. Отпори мултиполарном поретку као што смо већ јасно предочили у раду биће и даље бројни, онеспокојавајући и са извесном дозом неизвесности. Али, с друге стране, постоје такође реални актери и снаге које се у наредном периоду могу изборити са глобалним искушењима и створити полицентрични поредак света утемељен на новим основама.

References / Литература

- Abramović, V. (2015). *Tesla Evolution of Humanity's Consciousness*. Beograd: Draslar [In Serbian]
- Chambers, A. (2004). *Modern Vacuum Physics*. Boca Raton: CRC Press.
- Despotović, Lj, Gajin, V. (2024). *Geopolitics and Cryptopolitics*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]
- Despotović, Lj. (2022). *Politics at the crossroads of authority and power*. Novi Sad: IP Nacional [In Serbian]
- Despotović, Lj. (2025). *Geopolitics of Saint Sava Orthodoxy*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Despotović, Lj. (2025, January 19). Agenda for America: a shift towards hard power and white man. *Večernje novosti*, p. 8. [In Serbian]
- Dugin, A. (2009). *Geopolitics of Postmodernism*. Beograd: "Nikola Pašić". [In Serbian]
- Lewis, B. (2004). *The Crisis of Islam*. Beograd: Čarobna knjiga. [In Serbian]
- Nye, J. (2012). *The future of Power*. Beograd: Arhipelag. [In Serbian]
- Pavlović, V. (2012). *Political Power*. Beograd: Zavod za udžbenike. [In Serbian]
- Petrov, K. (2020). *Dead Water*. Zagreb: Teledisk. [In Croatian]
- Ramonet, I. (1998). *Geopolitics of Chaos*. Beograd: Institut za geopolitičke studije. [In Serbian]
- Schwab, K., Malleret, T. (2020). *COVID-19: the Great Reset*. Geneva: World Economic Forum.
- Taggart, L. (2009). *The Field: the Quest for the Force of the Universe*. Beograd: Esoteria. [In Serbian]

Internet sources / Интернет извори

<https://webtribune.rs>

Ljubiša M. Despotović

Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

Geopolitics of Chaos and Geopolitical Vacuum

Current conflicts in the global geopolitical order of power

Summary

38 |

The paper elaborates on the current geopolitical issues with potential far-reaching consequences for establishing the future order of power in international relations, as well as on the geopolitical powers themselves. The paper will analyze primarily the existing and potential crisis hotspots, as well as the changes occurring after US President Donald Trump came to power, and anticipations of potential results and consequences of the changes he initiated in his second presidential mandate. Moreover, attention will also be drawn to the analysis of the current position of large geopolitical powers with the already proven status of rivals, competitors and disputers of decades-long domination and hegemony of the Atlanticist West. In addition, we will try to answer the question about the possible end of the globalization era and the potential emergence of the post-globalization order.

Keywords: geopolitics, international order, power, crisis hotspots, globalization